

**M.F.AXUNDOV ADINA AZƏRBAYCAN MİLLİ
KİTABXANASINDA ELEKTRON SƏNƏDLƏRİN
QƏBULU VƏ FONDDA YERLƏŞDİRİLMƏSİNİN
BƏZİ MƏSƏLƏLƏRİ**

Şəbnəm Kərimli

*BDU, Kitabxana resursları və informasiya axtarış
sistemləri kafedrasının magistrantı*

M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası “Elektron hökumət” konsepsiyasının icrası ilə əlaqədar oxuculara kitabxana-informasiya xidmətinin elektronlaşdırılması, kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması, virtual xidmət üçün müvafiq infrastrukturun və proqram təminatının yaradılması istiqamətində bir sıra kreativ yönlü layihələr həyata keçirmişdir. Məhz bu tədbirlərin icrası nəticəsində istifadəçilərə onlayn rejimdə informasiya-bibliografiya xidmətləri göstərilməsi üçün real şərait yaranmışdır. Kitabxananın müasir kompüter avadanlıqları ilə təchiz edilməsi, kitabxana işinin ənənəvi formalarının elektronlaşdırılması və mütəxəssislərin informasiya mədəniyyətinin artırılması internet üzərindən məsafədən informasiya resurslarına əlyətərliyin təmin edilməsinə şərait yaratmışdır.

Informasiya cəmiyyəti quruculuğu dövrünün tələblərinə müvafiq olaraq 2006-cı ildən etibarən Milli Kitabxanada yeni tələblərə uyğun müvafiq struktur şöbələri və bölmələri: “Elektron informasiya xidməti”, “Kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması və informasiya texnologiyaları”, “Elektron resursların yaradılması”, “Kitabxana siyasəti və metodik rəhbərlik”, “Analitik elektron məlumat bazasının yaradılması”, “Elektron dissertasiya fondunun təşkili və ondan istifadə” və s. şöbələr yaradılmışdır.

İlk növbədə kitabxananın elektron resurslarının yaradılmasına olan böyük ehtiyac nəzərə alınaraq yeni strukturda Milli Kitabxananın qiymətli fondlarının elektron daşıyıcılara köçürülməsi kimi mühüm bir prosesə başlanğıc verilmişdir. Milli Kitabxanada məlumat bazası yaradılarkən kompleksləşmə zamanı ədəbiyyat ayrı-ayrı sahələr üzrə fonda daxil edilir.

Milli Kitabxanada elektron kataloqun yaradılması işi ilə “Elektron resursların yaradılması” şöbəsi məşğul olur. Elektron kataloqun məlumat bazasına ədəbiyyat 3 mənbədən daxil olur:

- Kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyat;
- Arxiv şöbəsinə toplanmış və əks xronoloji ardıcılıqla seçilən ədəbiyyat;

- Kitab verilişi məntəqəsində oxucular tərəfindən qaytarılan və daha çox tələb olunan ədəbiyyat.

Milli Kitabxananın elektron kataloqundan istifadə etmək üçün www.anl.az saytına daxil olaraq kitabxananın şöbələrinin adları əks olunan siyahıdan “elektron kataloq” sətrinin üzərində düyməni sıxaraq elektron kataloqa daxil olmaq olar. Elektron kataloqdan bir neçə axtarış növü üzrə:

- a) sadə axtarış;
- b) kombinasiya edilmiş axtarış;
- c) başlıqların açar sözü üzrə axtarış;
- d) xarici məlumat bazalarından - axtarış aparmaq olar.

Milli Kitabxananın Humanitar elmlər zalında Azərbaycan və rus dillərində Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi üzrə onlayn məlumat bazası fəaliyyət göstərir. Bu bazadan www.qanun.info (Azərbaycan dilində) və www.consulting.minimax.az (rus dilində) internet səhifəsinə daxil olmaqla istifadə etmək olar. Milli Kitabxananın saytındakı elektron kitabxana bölməsində mikrofilimləşdirilmiş ədəbiyyatın, qədim ədəbiyyatın, dövrü və ardı davam edən nəşrlərin elektron məlumat bazası da mövcuddur.

Milli Kitabxanada 2009-cu ildən fonoteka fondunun qrammofon vallarının CD-yə köçürülməsi işinə başlanmışdır. Hazırda 3000-dən çox qrammofon valı CD-yə köçürülmüşdür ki, bu işdə milli musiqimizə xüsusi yer verilmişdir. Artıq bu materialların kataloqunun birinci buraxılışı “Azərbaycanın səs xəzinəsi” seriyasında çap olunaraq kitabxanalara, musiqi və incəsənət məktəblərinə göndərilmişdir.

Mikrofilmlərin mətninin xüsusi fayllar vasitəsilə kompyuter yaddaşına köçürülməsinə imkan verən qurğu isə xüsusilə əhəmiyyətlidir və qiymətli kitabların və qəzet-jurnal dəstlərinin tam elektron mətnlərinin yaradılmasının sürətləndirilməsi işində böyük rol oynayır. Artıq bugünkü 150-dən çox qiymətli kitabın və 60-dan artıq dövrü mətbuat materialının mikrofilmləri hazırlanaraq oxucuların istifadəsinə verilmişdir, onların orijinalı isə konservasiya olunaraq gələcək nəsillər üçün saxlanılır.

Elektron dissertasiya fondunun təşkili və ondan istifadə şöbəsində də əsaslı işlər görülmüş, 2012-ci ilin məlumatına görə 4965 tammətli elektron resursdan 1131 nüsxəsi avtoreferat, 3834 nüsxəsi isə dissertasiyadır. İl ərzində 1272 dissertasiya işi rəqəmsallaşdırılmışdır. 2012-ci ildə Rusiya Dövlət Kitabxanasının dissertasiya və avtoreferatlarının tammətli elektron bazasından və Azərbaycanda müdafiə olunmuş dissertasiyaların tammətli elektron məlumat bazasından 625 oxucuya virtual xidmət olunmuşdur.

Azərbaycan Milli Kitabxanası istifadəçilərin elektron-informasiya tələbatını ödəmək məqsədilə daim yeni layihələr həyata keçirir, kreativ iş

formalarından istifadə edir. Bu mənada “Elektron virtual sərgi” layihəsi xüsusilə diqqəti cəlb edir. Kitab sərgilərinin təşkili kitabxana fəaliyyətinin mühüm istiqaməti olub, kitabxana-informasiya xidmətinin inkişafına təsir göstərir, çünki kitabxanaçının kitab təqdim etmək qabiliyyəti və ümumiyyətlə, kitabxana haqqında ilk təəssürat oxucuda kitab sərgiləri ilə tanış olarkən formalaşır. Yeni texnologiyalardan faydalanma imkanları kitabxana xidmətinin qədim ənənəvi formasına da innovasiyaların tətbiqini stimullaşdırır.